

TARİH NEDİR ? NİÇİN TARİH ÖĞRENİLMELİDİR?¹

Yrd. Doç Dr. Erhan METİN
Çankırı Karatekin Üniversitesi, Tarih Bölümü
Yakınçağ Tarihi Anabilim Dalı

Giriş

Sosyal bilimler içerisinde ele alınan tarih; geçmişte olan olaylar veya bunlar hakkındaki belgelerin verileridir.² Belgelere dayandırılmayan veya geçerli sayılabilecek kaynaklarla desteklenemeyen geçmiş; tarih biliminin konusu olarak algılanamaz. “Tarih” sözcüğü hem geçmişte kalan insani ve toplumsal olaylar topluluğunu, yani yaşanmış geçmişi adlandırmakta kullanılır; hem de bu sözcükle, bu yaşanmış geçmişi konu edinen bilim, tarih bilimi kastedilir.³ Tarih derken kelimelerin üzerinde durmak lazım bir tanesi, historia, ikincisi tevarih, üçüncü tabir bilhassa tarih felsefesi açısından geçecek olan resgestae’dir.⁴

Tarih sözcüğünün batı dillerindeki tüm karşılıkları (Latince; Historia, İtalyanca: Storia, Fransızca: Historie, İngilizce:History, Almanca: Historie) Grekçe İstoria, İstorien sözcüğünden gelir. Sözcük İyon lehçesinde “bildirme”, haber alma yolu ile bilgi edinme anlamlarında kullanılmıştır. Attika lehçesinde ise sözcüğün görerek, tanık olarak bilme anlamlarının yanı sıra çok daha geniş bir anlam içeriğiyle fizik, coğrafya, astronomi, bitki hayvan bilgisi ve hatta giderek “doğa bilgisini kuşatacak biçimde kullanıldığı görülür. Aynı zamanda; Tarih kelimesi müşterek sami v-r-h köküne dayanmaktadır. Buna göre tarihin manası, hakikatte “ay”ın tarihi demek olur ki, bu mana bir taraftan, bir hadisenin, bir tarihi olayın zamanını tayin ve tespiti, diğer taraftan da bir olayın meydana geliş anını zaman devresini ifade etmektedir.⁵

İstoria sözcüğünü sadece doğal olaylara ilişkin birikim bilgisi anlamı ile sınırlamayıp, insanların ve insan topluluklarının başından geçenleri kaydetme yoluyla edinilen bilgi anlamında ilk kez Herodotos’un kullandığı görülür. Herodotos; yazdığı kitaba “istorias apodesis”, yani “tanık olunan ve haber alınan şeylerin anlatılması” adını vermiştir. Herodotos böylece istoria deyimini ağızdan ağza aktarılan veya bizzat yaşayarak tanık olunan insani-toplumsal olaylar hakkında da kullanmış oluyordu ki, istoria, insani toplumsal olayları aktarma kaydetme yoluyla edinilen bilgi anlamını ilk kez kazanmış bulunuyordu. Daha sonra ise Thukidides, istoria sözcüğünden sadece bir aktarma ve kaydetme işini değil aynı zamanda geçmişte kalan insani –toplumsal olayları değerlendirme ve yorumlama etkinliğini de anlayacaktır. ⁶Böylece “Tarih” sözcüğü günümüzde taşıdığı anlam içeriğine de kavuşmaya başlamıştır.

Kısacası tarih, toplumun zaman içindeki gelişme yönünü belirleyen, insanın kendi toplumu ile diyalog kurmasını ve bütünleşmesini sağlayan, ondaki toplum şuurunu canlı tutan bir kültür hazinesidir.⁷ Toplumların ve insanların hayatında tarihin yeri nedir? Tarih bilimi

¹ Bu çalışma Karatekin Üniversitesi Tarih Bölümünde okutulmakta olan **Tarih Metodolojisi Dersleri için yazar tarafından ders notu olarak hazırlanmıştır.**

² Nuri Köstüklü,, Sosyal Bilimler ve Tarih Öğretimi, Günay matba., Konya 1999, s.11

³ Doğan Özlem, Tarih Felsefesi, Anahtar Kitaplar yay., İstanbul 1996, s.11

⁴ İlber Ortaylı, “Tarih Nedir?”, Türkiye Günlüğü, sayı:39, Mart-Nisan 1996, s.152

⁵ İslam Ansiklopedisi, “Tarih” maddesi, M.E.B yay., C:11, s.777

⁶ Doğan Özlem, a.g.e, s.17-18

⁷ Refik Turan, “Kültür Alanındaki Gelişmeler”, Türkiye Cumhuriyet Tarihi (Komisyon) , C.II, Atatürk Araştırma .Merkezi yay. Ankara 2002 s.189

toplum ve bireylere ne kazandırır? Devletlerin eğitim politikalarında tarih dersinden beklenen amaçlar nelerdir? Türlerdeki tarih anlayışı nasıldır? Tarih yazıcılığının nitelikleri nasıl olmalıdır? Bundan sonraki bölümlerde bu soruların cevaplarını vermeye çalışalım.

Niçin Tarih Öğrenilir ?

Bilindiği üzere insan oğlu sosyal bir varlıktır. Bu sebeple çevresiyle birlikte yaşamak durumundadır. Sağlıklı bir hayat veya düşünce tarzının teşekkülünde ise insanın önce kendisini tanıması gerekir. Acaba insanlık hangi geçmişten bu zaman geldi? İnsanoğlu geçmişte nasıl yaşadı? Hangi fikirler veya idealler nasıl uygulandı ne gibi sonuçlar doğurdu? Bu ve buna benzer bütün sorulara cevap verebilmede öncelikle tarihe müracaat ederiz. Bir başka ifade ile tarih bir milletin hafızasıdır. Bir fert için hafıza ne ise, meseleyi makro düzeyde ele aldığımız zaman fertlerin oluşturduğu millet içinde hafıza yani tarih aynı önemi taşır. Hafızasını kaybeden bir insanın istikrarlı bir geleceği olamaz. Hayatı her an tehlike ile doludur. Bu yüzden toplumların veya milletlerin varlıklarını sağlıklı bir şekilde sürdürebilmeleri, onlar için bir hafıza niteliğinde olan tarihi öğrenmeleriyle doğru orantılıdır.⁸

Zira tarih, bir milletin hemen, hemen bütün varlığına eşittir. Tarih, milletin geçmişteki varlığı, onun mirası bugüne kalan hatırasıdır. Dil, edebiyat ve umumiyetle kültür kavramına giren her şey, tarih boyunca gelişmiş, bize tarihten miras kalmıştır. Etrafımıza baktığımızda ecdadımızdan, yani tarihten kalma, göz kamaştırıcı bin bir şey görürüz.⁹ Devrimizde tarih şuurunu taşıyan milletler milli kudret ve medeniyet hamlelerinde bu hazineden faydalandıkça tarihin onlar için faydası vardır. Bu sebeple tarih yazılıp bir kültür ve şuur kaynağı olmadıkça, toprak altında kalan kıymetli madenler gibi, hiçbir mana ifade etmez.¹⁰

Kültürün temel bir takım unsurları vardır. Bunlardan biri Tarihtir. Tarih, kültürün zaman içindeki siyasi sosyal akışını ve sürekliliğini sağlar. Denilebilir ki, bir milletin tarihi onun bütün kültür varlıklarının aksiyon haline geçmiş şeklidir.¹¹

Geçmişin belgelere dayandırılarak rasyonel bir yöntemle derlenmiş bilgisi olan tarih, insanın yapıp etmelerinin oluşturduğu bir bütündür. Bu yönüyle yapılacak en aşırı genelleme tarihin bütün insanlığın ortak eseri olduğu yönündedir. Ortega Y Gasset insanın tabiatı yoktur, tarihi vardır diyerek, tarihin insanların kültürü olduğu iddiasını vecizeleştirmiştir.¹² Şüphesiz yalnızca hayvani tabiatımız olsa, çocuklar yalnızca şimdiki zamanı yaşasak, daha mutlu olurduk. Demek oluyor ki, şayet geleceği planlamak ve biçimlendirmek gibi bir düşüncemiz yoksa, gayemiz, idealimiz, ütopyamız yoksa; yahut geleceğe dair bir vizyonumuz, dünya görüşümüz, en geniş manası ile dinimiz yoksa: bugünle de ilgilenmemiz gerekmez. Bugünkü statükoyu, dünyanın bugünkü halini bilip ve anlayıp da ne olacak? Ancak geleceğimizi planlama, kontrol etme, politika üretme gibi düşüncelerimiz varsa işte o zaman içinde yaşadığımız dünyayı iyi tanımaya ve anlamaya ihtiyacımız var demektir. İşte bugünkü statükoyu anlamak içinde tarihi iyi anlamak gerekecektir. Geçmişte koskoca bir tarih vardır: pek çok şey olmuştur ve esasen onların hepsini bilmek yalnızca tanrıya mahsus bir haldir. Tarihçi, bütün tarihi istese de bilemez ve diyoruz ki, zaten bilmesi de gerekmez. Onun bilmesi gereken, bugünkü statüko ve gelecek hakkında düşünürken kendisine lazım olan tarihi hadiseler neler onlardan ibarettir.¹³

⁸ Nuri Köstüklü, a.g.e, s.11

⁹ Mehmet Kaplan, Kültür ve Dil, Dergah yay., s. İstanbul 1999, s.48

¹⁰ Osman Turan, Türk Cihan Hakimiyeti Mefkuresi, Boğaziçi yay., c: I, s.IX

¹¹ Refik Turan, a.g.e, s.189

¹² Mustafa Safran, "Barışçı Tarih Öğretimi üzerine çalışmalar...", Gazi Ün. G.E.F Dergisi, C:16, S:1 Ankara-96

¹³ Şahin Uçar; Tarih Felsefesi Sohbetleri, Esra yay, İstanbul 2001, s.103-104

Geçmişte ve günümüzde uzun bir devlet geleneğine sahip olmayan milletler veya milletleşme sürecinde olan toplumlar, kendilerine tarih yaratmanın endişesi içerisinde olagelmışlerdir. Mesela; ABD'nin devlet olarak uzun bir geçmişi yoktur. Hatta bu devleti oluşturan toplum çok uluslu bir yapı olup "millet" dahi değildir. Ancak milletleşme sürecindedir ve bir "Amerikan" milleti kurulmaya çalışılmaktadır. Bunun için de hafıza yani zengin bir tarih inşa edilmesine önem vermektedir.¹⁴

Günümüzde ABD bunu başarabilmek için teknolojiyi en etkili şekilde kullanmaktadır. Amerika'da yapılan filmlerin büyük bir kısmını; Amerika'nın iyi ve kahraman olarak gösterildiği savaş filmleri oluşturmaktadır. Bu bir tesadüf değildir. ABD yapımı bütün savaş filmlerini tetkik ettiğimizde, filmlerin hepsinde Amerikanın dünyayı kurtaran, düşmanlarını perişan eden iyiyi koruyan ve kendisi haricindeki tüm kötülere yok eden kahraman devlet karakterini oynadığını görmemek mümkün değildir. ABD'nin gerçek dünyada büyük bir fiyasko ile sonuçlanan Vietnam savaşını konu alan filmlerinde bile ABD ve askerinin kahramanlıklarını görmek mümkündür. Mühim olan dünyaya verilecek milli devlet mesajıdır.

Oysa tarih birikimi konusunda millet olarak Türklerin böyle bir endişesi bulunmamaktadır. Dünya tarihinin en köklü medeniyetleri arasındadır. Tarih, yeni yetişen gençlerimize bir güç kaynağı olarak, milli kültürlerine, kendilerine güven veren bir birikim olarak okutulduğu zaman işlenmiş bir maden gibi faydalı olur. İyi bir tarih eğitimi, "Türk'üm" dediği zaman ferdi, iki bin üç bin yıllık bir şuur genişlemesine götürür; kendisini bu uzun ve büyük birikimin parçası ve sahibi gibi hisseder. Bu güven duygusu toplumun her alanda olmazsa olmaz şartıdır. Kendine güvenini yitiren toplumların da, fertlerine vaat edecekleri bir başarıları yoktur. Tarih eğitiminin asıl önemi, kazandırdığı güven ve kimlik duygusundadır. Tarihin ibret için okunması, ancak ibret alabilecek durumdaki yönetici kesimler içindir. Temel eğitimin, vatandaşlık eğitiminin amacı, işaret ettiğimiz güven ve kimlik duygusunun kazandırılmasıdır.¹⁵

Tarihine sahip çıkmayarak, geçmişlerinden güç almayan devletlerin sonu İspanyol arenalarında can veren boğalardan farksızdır. İspanyol arenalarına çıkan ve matador karşısında türlü hilelerle alt edilen o gücün ve öfkenin timsali boğalar, eğer geçmişlerinden ders almış olsalardı yüzyıllardır aynı oyunun kurbanı olmaz ve bir gün matadoru yenmenin yolunu bulabilirlerdi. Arenaya her çıkan boğa kendisinden önce aynı arenada, aynı oyunlarla can vermiş boğalardan habersiz olarak arenaya çıkar. Ve yine aynı sonu, o da yaşar. Bu durum hemen bir gerçeği de ortaya koyar; Boğalar tarih okumaz. "Geçmişinden ders almanın geleceği olmaz".

Bu basit örneği devletlere uyarladığımızda da hemen, hemen aynı durumun devletler için de geçerli olduğunu söyleyebiliriz. Uluslararası platformda matador olan devletlerin en büyük özelliklerinden biri de tarihlerinden almış oldukları tecrübe ve milli şuurdur.

Milletlerin tarihi tecrübeleri, uzviyette olduğu gibi irsi veya tohum olarak nesilden nesle geçmez. Tarih hakkında bilgi, kültür yani öğrenme yolu ile elde edilir. Bir millet çocuklarına tarihini öğretilmezse, onlar kendiliklerinden bu bilgiyi edinemezler. Hatta buna ihtiyaç bile duymaya bilirlenir. Milletlerinin tarihini bilmeyen nesiller, içlerinde milletlerine karşı canlı bir ilgi ve sorumluluk duygusu da hissetmezler. Böylelerinin yabancı tesirine kapılması ve yabancılara köle olması çok kolaydır.¹⁶

Millet prensibinin dayandığı tarih, fertleri geçmişin hatıraları ile birbirine bağlar. Tarih bir sosyal ilim olarak hem kavim ve milletlerin kendi bünyeleri içinde, hem de milletlerarası alanda daimi oluş halindedir. Her geçen gün tarihin malı olur. En yakın dünden en uzak geçmiş devreye kadar incelenen tarihin, günümüzdeki anlamı, kavim ve milletlerin siyasi kuruluşlarının da dayandığı medeniyet eserleridir. Bu bakımdan geçmişteki medeniyet

¹⁴ Nuri Köstüklü, a.g.e, s.14

¹⁵ Nevzat Köseoğlu, Türk Milliyetçiliği ve Osmanlı, Ötüken yay., İstanbul 2000, s.84

¹⁶ Mehmet Kaplan, a.g.e, s.50

eserlerini esaslı ve ayrıntılı olarak bilmek, bugünkü kuruluşlarla mukayese etmek için gereklidir.¹⁷ Tarih gerçekten değişimin, ilerlemenin ve kalkınmanın ilmidir. Tarihten alınacak ders, çoğu zaman sanıldığı gibi dün olmuş olanın yarın tekrar olacağı şeklinde değildir. Tarih, dünün evvelki günden niçin ve nasıl farklılaştığını inceleyerek, yarının hangi manada düne karşı çıkacağını sezme vasıtasını bularak, kalkınmanın yönünü ve dinamiklerini tespit etmektedir.¹⁸

Bugün hala tarihi, sadece geçmişteki bir olaylar dizisi gibi gören, zeka ve enerji gerektiren pek çok verimli saha varken tarih yazmak için zaman harcanmasına akıl erdiremeyenler vardır. Halbuki tarih, diğer ilim dalları yanında bir konudan ibaret değildir. Aynı zamanda, İnsanlara, doğru neticelere varmaları için yön veren bir düşünce tarzıdır. Bütün insanların geçmişten cesaret almaya, onu öğrenmeye ve bu suretle tecrübe kazanmaya ihtiyacı vardır. Her millet atalarının geçmişteki başarılarıyla iftihar eder. Gerek fertlerin, gerekse toplumların ne olduklarını ve nereden geldiklerini bilmeye ihtiyaçları vardır. Bunun sağladığı ruhi tatmin yanında pratik bir takım faydaları da mevcuttur. Zira İnsanlar sadece kendi tecrübelerinden değil daha önce dile getirmeye çalıştığımız gibi; kendilerinden öncekilerin tecrübelerinden de istifade ederler. Tarihi gelişmelerin bilinmesi, çağdaş değerlerin de daha iyi takdir edilmesine imkan sağlar.¹⁹ İnsana doğru değerlendirme yapmayı öğreten tarih, insanı çağdışı olmaktan kurtarır, gününü yaşayan, geleceğe doğru uzanan değerleri içinde yapıcı rol oynamasına yol açabilir.

Tarih ilmi, toplumun kalkınma vetiresiyle sürekli olarak hareket eden ve ilerleyen bir ilimdir. Zira gelecekte kendisine doğru ilerlediğimiz hedef, ancak biz ona ilerledikçe biçim almaya başlayan ve biz ileri gittikçe alakalı yorumumuzu aydınlatan bir nesnedir. Bir taraftan toplumun, tekamülünün yönünü tayin eden tarih, diğer taraftan, hisseden düşünen, tesir eden insan şuuruna bol malzeme temin eder. Tarih mütefekkiye ufkunu genişletmeyi, meselelerin karmaşıklığının ve iç içeliğinin şuuruna varmayı öğretmekte, ona hayal edemeyeceği ve öngöremeyeceği çözümler sunmakta veya bu çözümler yollarını tıkayabilecek engelleri gözler önüne sermektedir.²⁰

Tarih sayesinde mütefekkir (düşünce adamı), yalnızlığın kaçınılmaz darlığından kurtulmakta ve daima zenginleşen bir diyalogla kendi toplumu ve daha geniş manada insanlıkla bütünleşmektedir.²¹ Düşünce adamı (mütefekkir) bir zümrenin emir kulu değildir. Hiçbir merkezden talimat almaz. Bir partiye bağlı olmayabilir. Ama tarihe angajedir; kucağında yaşadığı topluma angajedir. Bir devrin şuru olmak zorundadır o. Başka vazifesi, Bütün hakikatleri yoklamak, bütün yalanların maskesini yırtmak, kalabalığa doğruyu göstermektir.²² Bu doğrultuda ki mütefekkirin yanı başındaki en büyük danışmanı tarihtir.

Tarih Biliminin Tanımı:

Bilim; evreni, toplumu ve insanı araştırma konusu yapan bir bilgi dalıdır. Bu araştırma konuları üzerinde gözleme, deneye ve akla dayanarak; metotlu bir şekilde bilimin elde ettiği düzenli bilgiye, bilim bilgisi denir.²³

¹⁷ A. Afetinan, Türkiye Cumhuriyeti ve Türk Devrimi, TTK yay, Ankara 1998, s190-191

¹⁸ Bahaeddin Yediyıldız, Yaşar Yücel, "Tarih ve Kültür", Milli Kültür Unsurlarımız Üzerine Genel Görüşler, TTK yay., Ankara 1990, s.62

¹⁹ Mübahat S. Kütükoğlu, Tarih Araştırmalarında Usul, İstanbul 1998, s.4

²⁰ Bahaeddin Yediyıldız, Yaşar Yücel a.g.e , Ankara 1990, s.61

²¹ Bahaeddin Yediyıldız, Yaşar Yücel, a.g.e, s.61

²² Cemil Meriç, Bu Ülke, İletişim Yay, İstanbul 2004, s.54

²³ Nuri Kötüklü, a.g.e , s.14

Birleşmiş Milletlere bağlı UNESCO'ya göre bilim ve teknoloji dallarının ayrımı altı grup altında yapılmaktadır (DPT, 1190).Eğitim, Bilim ve Kültürel kuruluş olan UNESCO'nun bu ayrımı oldukça pratik ve kolay anlaşılır niteliktedir.

1-Doğal Bilimler-(Astronomi, Biyokimya, Biyoloji, Botanik, Bilgisayar Bilimleri vb.)

2-Mühendislik ve Teknoloji Bilimleri-(inşaat, Makine, Elektrik vb)

3-Sağlık Bilimleri-(Anatomi,dişçilik, tıp,eczacılık, fizyoterapi vb.)

4-Tarım Bilimleri-(Agronomi, hayvancılık, balıkçılık, veterinerlik, vb.)

5-Sosyal Bilimler-(Tarih, Coğrafya, Dil Bilim, Hukuk, Siyasi Bilimler, sosyoloji İşletme, psikoloji, vb)

6-Beşeri Bilimler-(Güzel sanatlar, diller, arkeoloji, parabilim, vb.yardımcı tarih disiplinleri, din vd.)²⁴

Yukarıda görüldüğü üzere tarih sosyal bilimler içerisinde yer alan bilim dallarında bir tanesidir. Tarihle birlikte sosyoloji, psikoloji, antropoloji gibi bilimlerde bu grupta ele alınmaktadır.

Bilim olarak tarih'in değişik tanımları yapılmış olmakla birlikte şu şekilde ifade edebiliriz;

Tarih; **geçmişteki** olayları, **yer,zaman ve failleri** göstererek **kaynaklara** dayalı olarak **sebepe ve sonuç** ilişkisi içerisinde inceleyen bilim dalıdır.

Bu tanımın anahtar kavramları; 1-geçmiş , 2-yer,zaman ve failer 3-kaynak, 4-sebepe-sonuç ifadeleridir. Tarihi bilim olarak ele alırken veya öğretirken ideal olanı tanımda geçen bu kavramların kullanılmasıdır. Bu kavramlardan herhangi birinin ihmal edilmesi, tarihi başka alanlara kaydıracağı gibi, tarih öğretiminde de maksimum verimin alınmasını önleyebilir.²⁵

Tarih nedir? sorusunun daha iyi kavranılabilmesi için tarihin tanımı içerisinde yer alan anahtar kavramların, tarih bilimi ile olan ilişkilerinin irdelenmesi gerekir.

“**Geçmiş**” kavramı tarihin vazgeçilmez unsurudur. Çünkü tarih demek bir bakıma geçmiş demektir. **Geçmiş** olmadan tarih olmaz.²⁶ Bu bakımdan incelediğimiz zaman, Tarih ve geçmiş sözcükleri genellikle aynı şeymiş gibi kullanılır. Fakat geçmiş ile tarih arasında önemli bir fark vardır.Geçmiş, hali hazırda olmuş şeyi kapsar. Tarih ise geçmişi kaydeder,araştırır,inceler. Geçmiş ne olduğunun gerçeğidir. Tarih ise entellektüel tartışmadır. Tarih, sadece geçmişin yorumudur.²⁷

Tarih , en basit ifadeyle “**geçmişin bilimi**” olarak tarif edilmiştir. Ancak bu eksik bir tariftir. Fransız Annales Okulu kurucularından Marc Bloch bu tarifi “zaman içinde insanların ilmi” şekline sokmuştur. Amerikalı tarihçi Turner ise tarihi “geçmişten bize ulaşan, günümüzde ortaya çıkan tenkitçi ve yorumcu bir anlayışla incelenen kalıntılar”, Ariel ve Will Durant ise kolayca yorumlanacak şey olarak görmedikleri tarihi “geçmişte olan hadiseler hakkındaki belgelerin verileri” şeklinde tarif ederler.²⁸

Tarihçinin üzerinde çalıştığı **geçmiş**, ölü bir geçmiş değildir, belli bir anlamda bugün hala yaşayan bir geçmiştir.Fakat geçmiş bir eylem, tarihçi onun ardında yatan düşünceyi anlamadıkça ölüdür, yani tarihçi için anlamsızdır. Bu nedenle, “Bütün tarih düşüncenin tarihidir” ve “tarih, tarihi üstünde çalıştığı düşüncenin, tarihçinin zihninde yeniden oluşmasıdır” Tarihçinin zihninde geçmişin yeniden kurulması deneysel kanıtlara dayanır. Fakat bu, kendi içinde deneysel bir süreç değildir ve yalnızca olguların ardı ardına dizilmesinden ibaret olamaz. Tersine, olguların seçilmesini ve yorumlanmasını, yeniden kurulma sürecini yönetir: zaten onları tarihi olgular yapan da budur.²⁹

²⁴ Rauf Arıkan, Araştırma teknikleri ve Rapor hazırlama, Asil yay.dağıtım, Ankara 2004, s.21

²⁵ Nuri Köstüklü,a.g.e , s.14

²⁶ Nuri Köstüklü, a.g.e, s.13

²⁷ Yosanne Vella, çev:Bahri Ata, “Yaratıcı Tarih Öğretimi”, Milli Eğitim Dergisi, sayı:150, 2001

²⁸ Mübahat.S.Kütükoğlu, a.g.e , s.1

²⁹ Edward Hallet Carr, Tarih Nedir? İletişim yay, İstanbul 2005, s.26

Zeki Velidi Togan'a göre;Olayların gelişmesi, hatta madde ve eşyanın geçmişi ve bugünkü durumundan bahseden her yazı ve her hikaye tarihtir. Böylece geçmişte meydana gelmiş doğal olaylar, tarih biliminin konusu edilebilir. Fakat burada bizim için tarih, daha çok insanlığın yada milletlerin tarihidir. Bu açıdan tarih, sosyal yapının üyesi olması nedeniyle, insanlığın eylem ve düşüncelerini takip eden bilgidir.³⁰

Tarih kavramında geçmiş bu kadar önemli ise, bu tanım içindeki “geçmiş” den neyi kastediyoruz? Bunu bilmek lazımdır. Buradaki geçmiş, tamamıyla lügat anlamı karşılığında algılanan bir kavram değildir. Yani şu andan önceki, mesela; 1 dakika, 1 gün, 1 hafta önceki olaylar tarih tanımı içinde yer alan geçmiş kavramı değildir. Buradaki geçmişi, olayların fosilleşmesi veya durulması için üzerinden yeterli zaman geçmiş olan önceki zaman olarak algılamak lazımdır. Bu süreç genellikle bir nesil olarak kabul edilir. Yani üzerinden yeterli zaman geçmiş olan olayları tarihçi gözüyle daha rahat tahlil edebiliriz. Veyahut da tahlil ve değerlendirmelerimizde yanılma oranımızı daha da azaltmış olabiliriz. Bu demek değildir ki , tarih zaman olarak yalnızca 50-60 yıl öncesinden gerideki zaman dilimini konu edinir, veya 50-60 yıldan bu tarafa olan olaylar tarihin alanına girmez. Şüphesiz tarih, üzerinden bir nesil geçmemiş zamana ait olayları da konu edinebilir. Mesela, Kıbrıs Barı Harekatı, 1992 Körfez Krizi, İran-Irak Savaşı vb.³¹

Öyle ki günümüz eğitim kurumlarında verilen tarih dersini ilgi çekici hale getirebilecek atılımlardan bir tanesi de tarih dersi konularının yakın geçmişten seçilmesidir. Yeni hazırlanan Tarih dersi müfredatının 1992 yılı olaylarına kadar getiriliyor olması, Türkiye’de verilen tarih derslerindeki en büyük eksikliklerin farkına varmış olan akademisyenlerin mevcut olduğunu da ortaya koymuştur. Öğrencilerin güncel ve yakın tarih konularından bahsedildiği zaman güdülenme ve ilgi düzeylerinin arttığını gözlemleyen 21.yy tarih eğitimcileri bu ilgiyi ders kitaplarına taşımak istemiştir. “Uzak geçmişi anlamanın zorluğundan yola çıkarak, tarih derslerinin günümüzle başlayıp giderek daha geçmişe uzanması gereği vurgulanarak “Eğer çocuklar kendi ülkelerinde demokrasinin nasıl işlediğini keşfetmişlerse Atina da ki demokrasiyi anlayabilirler” görüşü ileri sürülmüştür.”³²

Tarihçi çağının insanıdır ve çağına insan varoluşunun koşulları ile bağlıdır.³³Tarihçi bugünün bir parçası ve olgularsa geçmişe ait olduklarından, bu karşılıklı etkileşim aynı zamanda bugün ile geçmiş arasında bir karşılıklılığı işin içine katar. Tarihçi ve tarihin olguları birbirleri için gereklidir. Tarihçi olguları olmaksızın köksüz ve boş, olgular tarihçileri olmadan ölü ve anlamsızdır. Bundan ötürü, “Tarih Nedir?” sorusuna ilk cevap şu olacaktır: Tarihçi ile olguları arasında kesintisiz bir karşılıklı etkileşim süreci, bugün ile geçmiş arasında bitmez bir diyalog.³⁴ Tarihçi, bir birey olarak aynı zamanda hem tarihin hem de toplumun bir ürünüdür; tarih öğrencisi işte onu bu ikili ışık altında görmeyi öğrenmelidir.³⁵

Tarihin tanımı içerisinde geçen anahtar kavramlardan bir diğeri de **yer (mekan), zaman ve faillerdir**. Tarihten bir örnek olay verirken mümkün olduğunca yer, zaman ve failerin belirtilmesi gerekmektedir. Tarihçi, incelediği toplumla o toplumun içinde bulunduğu mekan arasındaki bağlantıyı da hiçbir zaman gözden kaçırmamak mecburiyetindedir. Mekandan soyutlanmış bir toplum düşünülmeceği gibi böyle bir tarih yazılması da düşünülemez.³⁶

Tarih, geçmişteki olaylar ve o olayların zaman içindeki akışıyla ilgilenir.³⁷ Tarih biliminin konusu içerisine giren herhangi bir fikir, olay, olgu veya düşüncenin incelenip

³⁰ Zeki Velidi Togan, Tarihte Usul, İstanbul 1987, s.2

³¹ Nuri Köstüklü, a.g.e. s.13

³² Mustafa Safran, “Tarih Programları Nasıl Düzenlenmelidir”, Gazi Ün. Eğitim Fak.Dergisi, S.4 Ankara 1996

³³ Edward Hallet Carr, a.g.e s.29

³⁴ Edward Hallet Carr, a.g.e s.34-35

³⁵ Edward Hallet Carr, a.g.e, s.52

³⁶ Mübahat S.Kütükoğlu, a.g.e. s.3-4

³⁷ Mübahat S. Kütükoğlu, a.g.e. s.2

yorumlanabilmesi için; incelenecek ve yorumlanacak materyalin ait olduğu zaman da bilinmelidir. Zamanı belli olmayan, hangi döneme ait olduğu belirlenmemiş bir olgunun tarihi açıdan yorumlanması imkansızdır. Aynı zamanda tarih, insanların faaliyetleri neticesinde meydana gelen olaylarla ilgilenir. Başka bir ifadeyle tarih, bir olaylar dizisini değil, insanların düşüncelerinin ifadesi olan ve zamanla ortaya çıkan olayları, insanların yönlendirdiği sosyal gelenekleri konu edinir.³⁸ Tarihin sağduyulu görüşü, tarihi bireyler hakkında bireylerce yazılmış bir şey diye ele alır. Tarihçinin, eylemlerini yazdığı kişiler bir boşluk içinde hareket eden, yalıtılmış kimseler değildir. Onlar geçmiş bir toplumun içinde ve onun etkisi altında hareket etmişlerdir.³⁹

Tarihçi de bir bireydir. Öteki bireyler gibi, o da aynı zamanda bir toplumsal olaydır, ait olduğu toplumun hem ürünü, hem de isteyerek yada istemeyerek sözcüsüdür; tarihi geçmişin olgularına işte bu sıfatla yaklaşır.⁴⁰ Tarihin failleri, toplumlar ve toplumları meydana getiren insanlardır. Yer, zaman ve failerin hepsinin veya herhangi birinin belirtilmediği olayın tarihsel anlayış içerisinde aktarılması mümkün değildir.⁴¹

Bunu daha iyi görebilmek için tarihte herkesin çok iyi bildiği, sebepleri ve sonuçlarının rahatça söylenebildiği tarihi bir olayın **yer, zaman ve mekan** kavramlarından arındırılarak, ifade edilen şeklini irdeleyelim.

“**Bir zamanlar, iki hükümdar** hakimiyet için karşı karşıya gelmiş. Mücadelede hükümdarlardan biri yenik düşmüş. **Yenik düşen hükümdarın** toprakları parçalanmış ve ülkesindeki birlik bozulmuş. Bundan sonra **Yenik hükümdarın topraklarında yıllar** süren karışıklıklar başlamış.”

Bir zamanlar _____ Ne zaman? Bilinmiyor.

İki Hükümdar _____ İsimleri? Yok, Hangi devletlerin hükümdarları? Bilinmiyor

Yenik Hükümdarın Toprakları _____ Hangi topraklar

Yukarıdaki örnekte; anahtar kavramlardan yoksun bir ifadenin masaldan farksız olduğu görülmektedir. Tarihi, masaldan ayıran ve bilimsel bir disiplin niteliği kandıran en büyük özelliği tanımı içerisinde ifade ettiğimiz anahtar kavramlardır. Şimdi aynı ifadeye **yer, zaman ve faileri** ekleyerek bakalım:

“**1402’de Osmanlı Devleti hükümdarı Yıldırım Bayezid ile Timur Devleti Hükümdarı Timur**, Anadolu ve Cihan Hakimiyeti için **Ankara ovasında** mücadele etmiştir. Yıldırım Bayezid’in yenilmesiyle ülkesindeki Birlik bozulmuş. Bundan sonra topraklarında yıllar süren karışıklıklar başlamış”

İki ifade arasındaki büyük fark ortadadır. Tarih biliminin nev-i şahsına münhasır esasları ve bu esasları doğrultusunda bünyesinde taşıdığı vazgeçilemeyen bir felsefesi vardır. Tarihi bu esaslardan ayrıldığı zaman, bir disiplin olmaktan da uzaklaşır. Tarih; bilimden uzaklaştığı zaman, insanlara duygusal zevkler yaşatan, bilgi ve bilginin yorumunda çok anı hoş geçirten hamasi olaylar bütünü haline gelir. Bu durum Tarihi, üstlendiği misyonun dışına çıkarır. Mamafih toplum bireylerinde oluşturmayı amaçladığı vizyonun yönü de değişir.

³⁸ Mübahat S.Kütükoğlu, a.g.e s.2

³⁹ E.H.Carr, a.g.e, s.41

⁴⁰ E.H.Carr, a.g.e, s.42

⁴¹ Nuri Köstüklü, a.g.e s.14

Aynı zamanda Tarih, vesikaya bağlı ve dayalı olarak beşeri geçmişini inceleyen ve gerçeğe ulaşmak isteyen bir bilimdir. O halde tarih biliminin tanıkları belgelerdir.⁴² Geçmişe ait belgeler vesikalar, geçmişini aydınlatan her türlü materyal, Tarihin hareket noktasıdır. Tarih gücünü bu **kaynaklardan** alır. Tarihi bilginin merkezinde **kaynak** vardır. Tarihte, kaynaksız olarak ortaya atılan her iddia çürütülmeye gebedir.

Tarihi Kaynak denince, tarihi bilgi veren malzeme akla gelir. İnsanın söylediği veya yazdığı yada ihmal ettiği her şey, onun hakkında bilgi verebilir. Ancak her bilgi veren malzeme, tarihi kaynak olma özelliğine sahip değildir. Bir malzemenin tarihi kaynak sayılabilmesi için, öncelikle devrinde meydana getirilmiş olması, bu mümkün olmadığı takdirde, devrine yakın bir zamanda ve devrinin kaynaklarından yararlanılarak meydana getirilmiş olması gerekir.⁴³

Tarih bilimi tanımı içerisinde “**kaynak**” kavramını çıkaracak olursak, tanım eksik olur veya bilim özelliği azalır.⁴⁴

Sosyal bilimlere “bilim” özelliğini veren en önemli husus, olaylar arasında **sebepten sonuç** ilişkisinin sağlıklı bir şekilde tespit edilmesidir. Zaten sosyal alanlardaki “bilim”in öğretici ve faydacı yönü de burada yatmaktadır. Modern tarih biliminde de **sebepten-sonuç** kavramı vazgeçilmezdir. Eğer bu kavramı dikkate almaz isek, yapılan iş bilimden ziyade, hikayeci rivayetçi tarih olur.⁴⁵

Tarih bilimine; güvenilirlik ve gerçeklik yükleyerek, disiplin olma niteliği kazandıran esaslardan en önemlisi; tarihi olgular arasındaki neden-sonuç ilişkisidir. Nedensellik özelliğinden mahrum olan geçmiş, tarih biliminin konusu içerisinde yer alamaz. Sebep-Sonuç tarihin düşünce boyutunu ortaya koyar. Yine nedensellik sayesinde toplumlar geleceğine yön verebilir. Yapılan hatalar ve doğruların değerlendirilmesi ve sonuçlara varılabilmesi tarihin sebep-sonuç süzgeci sayesinde mümkündür. Sebep-sonuç kavramından yoksun bir tarih eğitiminden geçen nesiller; yeni fikirler üretmeyen, sorgulamayan, geçmiş tecrübelerini, gününe aktaramayan toplumlar ve devletler ortaya çıkarırlar.

Yüzyılımızın bilgi çağı olduğunu düşünecek olursak, yüzyılımızdaki bir çok problemin çözümünün altında da nedensellik (sebep-sonuç) düsturunun yattığını görebiliriz. Çevremizde ki her soruna nedensellik gözlüğüyle bakabilirsek, belki de bir çok şeyin çözümünü daha sorun ortaya çıkmadan halletmiş olurduk.

Tarihi bilgi, neden-sonuç dairesi içerisinde irdelendiğinde, geçmişte yaşanmış sorunların, olayların ve fikirlerin değerlendirilmesi yapılarak günümüzde bu doğrultuda izlenmesi gereken rota daha rahat tayin edilebilir.

Tarih incelemesi nedenlerin incelenmesidir. Tarihçi durmadan “niçin” sorusunu sorar; cevap bulmayı umduğu sürece de durmaz. Büyük Tarihçi –ya da, daha geniş söyleyeyim, büyük düşünür- yeni olaylar hakkında ya da yeni bağlamlar içinde “niçin” sorusunu soran kimsedir. Hemen, hemen 200 yıl boyunca, tarihçiler, tarih filozofları yoğun bir şekilde tarihi olayların nedenlerini ve bunları yöneten yasaları bularak insanlığın geçmiş deneyimlerini düzenlemekle uğraşmışlardır.⁴⁶

Tarihçi, ağırlık verdiği nedenlerle tanınır. Tarihçi araştırmasını genişletip derinleştirirken, “niçin” sorusuna durmadan daha çok cevap toplayıp biriktirir. Fakat tarihçi geçmişini anlama dürtüsünün baskısıyla, aynı zamanda tıpkı bir fen bilimcisi gibi cevaplarının çeşitliliğini azaltmaya, bir cevabı bir başkasına bağlamaya, olayların kargaşasına ve özgül nedenlerin kargaşasına bir çeşit sıra ve birlik getirmeye zorlanır. Bunlar , bugün madası geçmiş şakalar olarak geliyor insana. Fakat tarihçinin nedenlerin çoğaltılmasıyla olduğu kadar

⁴² Bayram Kodaman, “Tarih Araştırmalarında Metod Meselesi” Milli Kültür Dergisi, Sayı:81, Ankara 1991, s.31

⁴³ Mehmet Alparğu, İsmail Özçelik, Nuri Yavuz, Atatürk İlk. ve İnk. Tarihi, Gündüz yay. Ankara 2003, s.19

⁴⁴ Nuri Köstüklü, a.g.e. s.14

⁴⁵ Nuri Köstüklü, a.g.e s.14-15

⁴⁶ Edward Hallet Carr, a.g.e s.99-100

basitleştirilmesiyle de uğraşması gerektiği bir olgudur. Tarih, bilim gibi, bu ikili ve çelişik görünen süreç içinde ilerler.⁴⁷

Tarih biliminin tanımı ve bu tanım içerisinde yer alan anahtar kavramlardan bahsettikten sonra; tarihi bilginin nesillere aktarılmasında ve tarihin amacına yeteri ölçüde ulaşabilmesinde en önemli yere ve öneme sahip olan tarih yazıcılığından da bahsedilmesi gerekir.

Tarih Yazıcılığı Üzerine Değerlendirmeler

Daha önce tarih biliminin tanımı ve niçin tarih öğrenildiğinden bahsetmemize rağmen bütün bunların istenilen düzeyde aktarılabilmesi ve bunun sonucu olarak istenilen hedeflere ulaşılabilmesi konusunda en etkili konumda olan tarih yazıcılığından bahsedilmemiş olması unutulduğundan dolayı değildir. Tarih yazıcılığı, tarih içerisinde ayrı bir öneme sahiptir. Bir çok millet köklü ve şanlı bir tarihe sahip olabilir veya tersi istikamette düşünülürse olmaya da bilir. Ama bütün bunların günümüze aktarılmasını sağlayan ve insanlara tarihi bilgiyi ulaştıran en güvenilir yol yazılı tarih ve tarih yazıcılığıdır.

M. Kemal Atatürk'ün dediği üzere "Tarih yazmak, tarih yapmak kadar önemlidir. Yazan yapana sadık kalmazsa değişmeyen hakikat insanlığı şaşırtacak bir mahiyet alır." (1931). Bu fikirlerde tarihçiye çok büyük sorumluluk yükleyen taraflar vardır.⁴⁸ Ulu önder bu sözüyle bir bakıma tarih yazıcılığının ve yazılı tarihin taşınması gereken en önemli düsturun altını da çizmiştir.

Tarih denince iki şey anlaşılır. Bunlardan biri "yaşanılan" ötekisi ise "yazılan" tarihtir. "Yazılan Tarih" in binde biri bile değildir. Biz "yaşanılan tarih" veya geçmiş hakkında ancak o devirlerden kalma vesikalar, kitaplar veya eşya vasıtasıyla bilgi ediniriz. Eğer "yaşanılan tarih" den bir hatıra veya bir iz kalmışsa, o bizim için adeta yok gibidir. Şüphesiz yaşanılan her hadise, milletin bütününe veya bir kısmına az veya çok tesir eder. Fakat biz o tesiri, ondan kalan deliller, işaretler vasıtasıyla biliriz.⁴⁹

Aslında geçmişte kalan her şey tarihtir.; ancak geçmişte kalan hadiselerin hangisinin tarih açısından mühim olduğuna, hangi hadiselerin seçilip yazılması gerektiğine her tarihçi kendisi karar vermek durumundadır. Tarih geçmişte kalan olayların hikayesidir: Pekala, tarihçi neyi yazacaktır? Bütün tarihi olayları mı? Böyle bir şey mümkün değildir. Evvela pratik bakımından mümkün değil, çünkü tarihçi bir tarihi konuyu yazmaktadır ve elbette o konunun dışında gördüğü tarihi olayları yazmayacaktır. Geçmişin tamamını anlatmıyorsa, tarihçi neyi anlatıyor? Çok basit bir cevabı var bunun; Kendi dünya görüşü ve tarih anlayışı içinde kendisine anlatılması gerekli görünenleri; yani yalnızca kendi tercihlerini...Niçin tarih herhangi bir tarihinin tercihleri ile sınırlı olsun, bunun mantığı var mı?

Bunun mantığı olmadığını göre, tarih geçmişte vaki olan olayların tamamıdır; hangi olayın mühim olduğuna ise tarihçi karar verir.⁵⁰ Öyle görünüyor ki olgular, tarihçiler karar verdiği anda tarihsel olgu oluyor. Üzerinde çalıştığı konuyu seçmesinde bile tarihçi çok seçicidir. Olguları hangi çerçeve ve düzende yerleştireceğine ve seçeceğine karar veren de tarihçilerdir.⁵¹

İbn-i Haldun öncelikle bir tarihçidir ve tarihçilerin tarihsel olayları aktarırken yeterince titiz davranmadıklarını, olayların belgelendirilmesinde sadece daha önceki tarihçilere göndermelerde bulunmakla yetinen bir otorite yöntemine sığındıklarını belirtmektedir. Ona göre tarihçiler, tekil tarihsel olayları, bu olaylar arasında nedensel bir

⁴⁷ Edward Hallet Carr, a.g.e. s.103

⁴⁸ Afetinan, a.g.e, s.191

⁴⁹ Mehmet Kaplan, a.g.e s. 48

⁵⁰ Şahin Uçar, Tarih Felsefesi Sohbetleri, Esra yay, İstanbul 1996, s.9-10

⁵¹ Yosanne Vella, çev: Bahri Ata, "Yaratıcı Tarih Öğretimi", Milli Eğitim Dergisi, sayı:150, 2001

ilişki kurma çabasına girmeden, kendi tekillikleri ile aktarmaktan öteye geçememişlerdir. Oysa nasıl ki doğa olguları arasında bir nedensel ilişki varsa , toplumsal olgu ve olaylar arasında da bir nedensel ilişki vardır. Tarihsel olaylar kaynağını insan doğasında, toplumsal yaşamda bulunan düzenlilikler ve yasallıklar çerçevesinde ortaya çıkarlar.⁵²

Tarih yazımında ilerleyici dönüm noktaları koymak saçmadır. İnsanlar birbirini okuyarak yetişir. Fizikte Newton ve Einstein büyük devrim olabilir. Tarih yazımında böyle bir şey yoktur. Kimse kimseyi geçmez. Hukuk da böyle bir ilimdir; normlar bellidir, mantık, hukuk mantığı bellidir.Uzun yıllar yapılan tahsille kavranılır hukuk mantığı ancak. Dolayısıyla hukukçuların arasında öyle ileri-geri farkı da olmaz. Bunun gibi 2000 yıl evvelin tarihçiliği ile bugünkü arasında büyük fark yok. Niye yok! Çünkü tarihçilik belirli tekniklere dayanır. Bizim de akademik olarak öğretebileceğimiz tarih odur. Bir taştaki yazıyı nasıl okursun? Numizmatik meseleleri nasıl değerlendirirsin? Bir kağıdı eline aldığın zaman paleografik ve diplomatik yönden nasıl bakarsın? Tarihlendirmeyi nasıl korsun? Bu ilimdir. Bu bakımdan da tarih ilmi diğer sosyal bilimlerin içinde, hatta doğa bilimleri gibi kesinliği ola bir bilimdir. Çünkü bu kağıt böyle okunur. Cinsi böyle bir kağıttır. Yazı bununla yazılmıştır. Bu kalem de 1960'lardan sonra keşfedilip kullanılan bir kalemdir. Üstünde posta pulu olduğu ve tarih damgası olduğuna göre tarih bellidir dersin. 90'lı yıllarda Türkler şu işle uğraşmışlar, sonucunu çıkarırsın İşte bu kesin bir şeydir. Sosyolojinin, iktisadın yöntemlerinden çok daha kesin olduğu açıktır. Fakat tarihçilik bu kadar değildir. Ondan sonra bir spekülasyon safhası vardır ki bu sanatçılıktır. Belirgin bir şekilde, abartma va yalanlama yapmadan yorumlama meselesidir. Dolayısıyla bu tarihçide bir yerden sonra bir sanatçılık vasfı olduğunu gösterir. Emil Droysen'in dediği gibi "tarih bilim değildir, bilimin üstünde bir şeydir."⁵³

İbn-i Haldun , tarih yazıcılığını hikaye etme, anlatma, etkinliğinden çıkarıp onu izah etme, açıklama etkinliğine dönüştürme olanağını "umran ilmin" de bulmaktadır. "Umran İlmi" Tarihsel olayları hikaye etmenin ötesinde, onların nasıl ve neden meydana geldiklerini açıklamakla görevli olması gereken tarihçinin başvuracağı temel bilimdir. Tarihçiliği olayları nakil yoluyla hikaye eden "zahiri" tarihçilikte kurtarıp, aynı olayları nedenleriyle açıklayacak gerçek tarihçiliğe yükseltmek ancak felsefeye temellendirilmiş böyle bir umran ilmi ile mümkündür.⁵⁴

Tarihçiler, kendi kültürleri ve toplumlarının ürünüdür ve bunların ön yargı ve değerlerine bağlıdır. Tarihçinin sorduğu sorular, zamanın aynı iyimserlik ve kötümserliklerini yansıtan toplumun sorunları tarafından belirlenir.⁵⁵ Osmanlı Tarih yazıcısı dediğimiz zaman, modern bir tarihçiden söz etmediğimiz açıktır. Osmanlı toplumunun vakanüvisi, geleneksel ortaçağ toplumlarında görülen bir tarihçi tipidir. Ancak gerek içinde bulunduğu mekan ve gerekse yaşadığı zaman yönünden 15-18. yüzyılların Osmanlı tarihçisi ilginç nitelikler gösterir. Bir başka deyişle 17.yy Osmanlı vakanüvisi, ortaçağ Avrupa'sının Gregor de Tours'u değildir. Kiev Rusya'sının Nestor'u da değildir. Onlardan daha derin ve kapsamlı bilgiye ve usluba sahiptir, ama 17-18. yüzyıl Avrupa'sının tarihçileri yanında da başka bir dünyanın algılayış ve düşünüşünü sürdürdüğü görülür.⁵⁶

Gerçekte ideolojisiz, bir tarihçilik aramak boşunadır. Tarihçinin ideolojisi her zaman için resmi cinsten olmasa bile belirli bir tutum alma sonucunda vardır. Tarihçiler ayıdır. Yaşadığı toplumsal-siyasal sistemin kabullendiği ve dışladığı bir aydın. Olaylara ister istemez belirli bir açıdan bakar. Modern bir tarihçi biraz da düşünce dünyasının zenginliği ve ideali ölçüsünde kalemini güçlü oynatır. Gerçekte tarihçinin her zaman, her devirde siyasal

⁵² Doğan Özlem, Tarih Felsefesi, s.29

⁵³ İlber Ortaylı, a.g.m sayı: 39 Mart-Nisan 1996, s.152-159

⁵⁴ Doğan Özlem, a.g.e s.30

⁵⁵Yosanne Vella, çev:Bahri Ata, a.g.m , sayı:150, 2001

⁵⁶ İlber Ortaylı, "Osmanlıların Tarih yazıcılığı Üzerine" , Gelenekten Geleceğe, Ufuk yay., İstanbul 2001 s.39

bir işlevi olmuştur. Modern tarihçi bir ideolojinin adamıdır. Geleneksel toplumun naif tarihçisi daha durağan ve katı bir düşüncenin daha doğrusu bir akidenin etkisindedir. Osmanlı vakanüvisinin akidesi devlet ve nizam-ı alemdir.⁵⁷

1930'lar Türkiye'de tarih biliminin atılımlar yaptığı ve bağımsız bir gelişme gösterdiği dönemdir. Bu noktayı önemle tekrarlamak gerekir. Türkiye tarihçiliğinin o devirde Avrupa tarihçiliğinden daha geri düzeyde olduğu bir gerçektir, ama tarih yazıcılığı üzerinde totaliter bir kontrol kurulmamış ve tarihçilere belirli bir yorum çerçevesi gösterilmemiştir. 1927-1940 dönemi Türk tarih yazıcılığının, bibliyografik taramalar yapılmadan, üniversite ve araştırma kurumlarının faaliyetleri sistematik bir taramadan geçirilmeden, bazı esaslara bakılarak yüzeyden yargılandığını belirtmeliyiz.

Yüksek öğretim kurumları ve bağımsız tarih yazıcılığında değişik yorumların bulunması yöneticileri rahatsız etmemiştir. Hatta tartışma gerekli görülmüştür. Klasik Batı demokrasisine sahip ülkeler dışında Kemalist Türkiye'deki tarih yazıcılığı, bütüncül devlet sistemlerine göre çok farklı, çok renkli ve tartışmalı görünümündedir.

Kısaca özetlemek gerekirse Kemalist dönem her şeyden önce ilmi tarihçilik yapılması için Türk düşünce ve bilim hayatında gerekli teknik bilgi ve donatımı sağlamış, devlet bütçesinden bu işe pay ayrılmasını gelenek haline getirmiş ve tarih tezleri konusunda sonraki dönemlerde görülmeyen serbest bir tartışma ortamı açmıştır. Nihayet Türk tarih Kurumu'nun özerk bir statü ve bağımsız mali kaynaklarla kurulması, tarih biliminin özgürce gelişmesine imkan veren bir olaydır.⁵⁸

Cumhuriyetin ilk yıllarında gerek Atatürk'te ve gerekse diğer birçok devlet ve ilim adamlarında Türk Tarihini ele alma ve detaylı, ilmi verilere dayalı batılı anlayışta bir tarih tezi oluşturma anlayışı hakimdir.⁵⁹ Nitekim Türk Ocakları Kurultayından sonra (Nisan 1930) Türk Tarih Kurumu, Türk Dil Kurumu ve halk evlerinin açılarak üniversite ve yüksekokullarda Türk İnkılap tarihi derslerinin okutulması bu tez çalışmalarının bir ürünü olarak görmek gerekir.⁶⁰ Bu gelişmeler Atatürk'ün tarih bilincinin, gelecek nesillere aktarılması konusunda ne denli titiz olduğunu göstermekle beraber; tarih yazıcılığı hakkındaki hassasiyetini de gözler önüne sermektedir.

İbn-i haldun'a göre gerçek tarih, "var olan şeylerin aslımı derin araştırma, gerçeğini anlama, kaynakları ile nedensel açıklamalarını verme, olayların nasıl ve niçin meydana geldiklerinin derin bilgisidir."⁶¹ Buna göre iyi bir tarihçinin, tarih yazıcısının yaptığı iş, araştırdığı konuya yönelik bilgiyi ve bilinen bütün olguları kontrol etmek karşılaştırmak ve sorgulamaktır. Ondan sonra kanıtı yorumlama, açıklama, nedenleri ilişkilendirme, eleştiri, sonuçları izleme, hayal gücünü kullanma, değerlendirme sürecinde bulunmaktır.⁶²

Hiçbir zaman unutulmamalıdır ki; "Tarihi kullanmak, müspet veya menfi amaçlar için bile, doğru tarih bilgisini gerektirir".⁶³ Bu bilgiyi elde etmenin tek yolu ise; niteliklerini daha önce dile getirmeye çalıştığımız tarih yazıcılığından geçmektedir.

Buraya kadar olan açıklamalarımız; tarih'in kelime manasından yol çıkarak, tarihin felsefi açıdan değerlendirilmesi, bilimsel anlam ve boyutunun ortaya konması, tarihin, toplum ve birey ilişkisi ve tarih bilgisinin kazandıracığı melekeler hakkında idi.

Tarihsel bilginin aktarılmasında etkili yollardan biri olan tarih yazıcılığı ve yazıcılığın üstlendiği misyon hakkında da genel hatları ile bilgi vermeye çalıştık. Bütün bunların

⁵⁷ İlber Ortaylı, "Osmanlı Tarih Yazıcılığı Üzerine", Gelenekten Geleceğe, s.44-45

⁵⁸ İlber Ortaylı, "Atatürk Devrinde Türkiye'de Tarihçilik Üzerine Bazı Gözlemler" Gelenekten Geleceğe, İstanbul 2001 s.107-113-114

⁵⁹ Refik Turan, "Kültür Alanındaki Gelişmeler", Türkiye Cumhuriyet Tarihi (Komisyon) , C.II, Atatürk Araştırma .Merkezi yay. Ankara 2002 s.189

⁶⁰ Refik Turan, a.g.e, Ankara 2002, s.194

⁶¹ Doğan Özlem, a.g.e, s.30

⁶² Yosanne Vella, çev: Bahri Ata, a.g.m , sayı:150, 2001

⁶³ Mim Kemal Öke, Bilinmeyen Tarihimiz, İrfan Yay. İstanbul 2001, s.90

mükemmel bir şekilde hayata geçirilebilmesinin en son ve en etkili aşamasını ise tarih öğretimi üstlenmektedir.

Mükemmel bir tarihe sahip olunuz, tarihi vesikalar ve kaynaklar bakımından hiçbir eksiğiniz bulunmuyor olsun, yazıcılığın en üst kalitesinde bir tarihçilik anlayışı ve sistemi geliştirmiş olsanız dahi bütün bunları milli hedefler doğrultusunda geliştirerek müfredatlara yerleştirebilecek ve dünyadaki gelişmeleri takip edebilen bir eğitim politikanız olmadıktan sonra hiçbir mana ifade etmeyecektir.

Tarih biliminin sosyal ve uluslar arası platformda etkili olabilmesi ancak tarih eğitiminden geçirebildiğiniz toplum ve millet fertleri ile mümkün olabilir. Bunun en önemli yolu da hiç şüphesiz ki tarih eğitimidir.

Tarih Eğitimi Üzerine Değerlendirmeler

Atatürk'te Türk Tarihine karşı ilgi ve sevgi, manastır askeri idadisinde öğrenci iken tarih öğretmeninin teşvik ve etkisiyle başlamış ve hayatı boyunca da sürmüştür.⁶⁴ Türkiye Cumhuriyetinin kurucusu, İstiklal Harbinin kahraman kumandanı Mustafa Kemal Atatürk'ün kişiliğinde, tarih sevgisini başlatan kişinin tarih öğretmeni oluşu; tarih eğitimi perspektifinden bakıldığında tarih eğitiminin ne denli önemli olduğunu da ortaya koymaktadır.

Tarih hakkında olumlu görüşlere sahip kişilere bu görüşlerinin sebeplerini sorduğunuzda; **öğretmen faktörü, derste kullanılan öğretim stratejileri veya ders esnasında kullanılan araç ve gereç faktörlerinin etkisini vurgulayan** açıklamalar getirdiklerine şahit oluruz. Gönlümüz bu açıklamaları yapan insanların artmasından yanadır.

Fakat ne üzücüdür ki bu açıklamaların yanında tarih ile yıldızları barışmayan tarihinden bahsedildiği zaman sırt çeviren kimselere rastlamakta mümkündür. Oysa günümüz insanının çağını anlayabilmesi ve çevresinde meydana gelen siyasi, ekonomik ve kültürel gelişmelere entelektüel açıdan yaklaşarak görüşlerini ifade edebilmesinin en büyük yolu sahip olduğu tarih hazinesidir. Tarih; bir kronoloji sıralaması veya kişiler ve olayların yorum yapmaksızın şuursuzca ezberlendiği ve sınavdan sonra tamamının unutulduğu geçici bellek dersi değildir. Tarih eğitimcilerinin yapmaları gereken en büyük mücadele, tarihi bu kalıptan çekip çıkarmak; bu kalıbın yerine bilgi çağının gereksinimi olan düşünen, düşündüğünü yorumlayan ve kendi doğrularına ulaşan örnek insan modelini ortaya çıkaracak tarih eğitimi kalıbını koymasıyla kazanılabilir.

Tarih eğitiminin ifade ettiğimiz düzeyde etkili hale gelebilmesi için tarih müfredatının teknolojik gelişmeler doğrultusunda, bu gelişmelerden faydalanılarak geliştirilmesi gerekir. Hatta bunun için aktif olarak çalışan uzman öğretmen ve akademisyenler yetiştirilmelidir. Tarih öğretiminin ayrı bir uzmanlık istediği gibi bu uzmanlığı ortaya çıkaracak teknolojik gelişmelere paralel oluşturulan tarih müfredatının hazırlanması da ayrı bir uzmanlık gerektirmektedir. Bunun için tarih müfredatını hazırlayan ve güncelleyen eğitim uzmanlarının çağın teknolojik donanım özelliklerine sahip olması bunun yanında tarih bilimi ile ilgili tüm ilmi konulara hakim olması gerekmektedir.

Günümüzün tarih eğitimcisini, tarihçisinden ayıran en büyük özellik bu olmalıdır. Tarihçi daha önceki konular içerisinde ifade ettiğimiz üzere tarihi bilgiyi işleyen ve kendine has değerleri ile zenginleştiren ve yorumuyla bilim dünyasına kazandıran fikir adamıdır. Tarih eğitimcisi ise hem bu akademik özelliği bünyesinde taşıyan; bununla birlikte tarihi bilgiyi çevresindekilere teknoloji ve pedagojinin liderliğinde veren ve verdiği bu bilgilerden yeni sonuç ve yorumların çıkmasına kaynak olan kişidir.

⁶⁴ Refik Turan, a.g.e ,s. 189

Bu açıklamalardan anlaşılacağı üzere tarihçi ve tarih eğitimcisi farklı kişilerdir. Tarih eğitimcilerinin taşıdığı misyon ve bu misyon doğrultusunda izleyeceği vizyon farklıdır. Tarih eğitimcisi için asıl gaye mevcut olan tarih hazinesini çevresindekilere; yeni üretimler sağlayacak ve güncel sorunlara çözüm üretebilecek doğrultuda kazandırmaktır. Güncel sorunlara çözüm getiremeyecek, farklı bakış açıları kazandıramayacak bir tarih eğitimi mitolojilerin verdiği haz ve zevkten daha ileri olamaz. Oysa 21.yy tarih anlayışının ruh okşamak veya insanları duygusal olarak etkilemek gibi bir amacı olduğu da düşünülemez. 21.yy'da Tarih biliminde de diğer bilimlerde olduğu gibi rasyonellik, bunun yanında çağımızın gereği olan bilgi ön planda olmalıdır. Bundan dolayıdır ki duyguların yanında fikirlerin doğuşunu sağlayacak, tarihten kuvvet alarak gelecekteki atılımlarda rol alacak kişilerin yetiştirilmesi 21.yy tarih müfredatının asıl amaç ve gayesi olmalıdır. Bilinçsiz olarak okuduğunu ezberleyen ve belli bir süre sonra ezberlediğinden eser bırakmayan bir tarih eğitimi, insanları sıkacağı gibi biraz önce belirtmeye çalıştığımız hedeflerden de uzaklaştıracaktır.

Nitekim Mustafa Kemal'e tarih sevgisini kazandıran Tarih öğretmeni olmasaydı; Atatürk'ün yeni Türk Devletinin kuruluşu sırasında en önde gelen tarih tezi doğabilir miydi? Tarih Kurumunun temelleri atılabilir miydi? Özetle Günümüzde gençlerimize vermeye çalıştığımız köklü tarihimiz gün yüzüne çıkartılabilir miydi? Günümüzün tarih eğitimcileri unutmamalıdır ki; Eğitim kurumlarının her basamağında sıraları dolduran ve mazilerini öğrenmeye çalışan her öğrenci, Atatürk'ün ifadesiyle "Türkiye Cumhuriyetini ilelebet muhafaza ve müdafaa edecek" Türk gençliğidir.

"Türk çocuğu ecdadını tanıdıkça daha büyük işler yapmak için kendinde kuvvet bulacaktır"⁶⁵sözyle Mustafa Kemal Atatürk günümüz tarih eğitimcilerine bir bakıma asıl misyonlarını hatırlatmakta ve tarih eğitiminin ehemmiyeti vurgulamaktadır.

Gelişmiş ülkelerin eğitim sistemlerine baktığımızda bunu anlamak hiçte zor olmamaktadır. Mevcut olan şeyleri öğretmeyi hedef alan ve bu hedefi eğitim açısından yeterli olarak kabul eden eğitim sistemi, yerinde sayıp durmaktan daha öteye gidemez. Her geçen gün yenilikler ortaya koymayan ve yeni üretimler yapamayan bilimlerin önemini kaybetmeye mahkumdur. Tarihi bu kalıptan çıkaracaklar ancak 21.yy idealizmini taşıyarak donatılan Tarih eğitimcileridir. Unutulmamalıdır ki Tarih bilim olmanın yanında bir ulusun kimliğidir. Bu yüzden tarihi bilim olarak değerlendirirken diğer tabii ilimlerden ayrılan bu özelliğini de düşünmemiz gerekmektedir. Yetiştirdiğimiz nesiller eğer tarihine angaje olamıyorsa bunun sebepleri saptanmalı ve çözüm yolları aranmalıdır. Dünya üzerinde kimliklerini unutan ulusların yaşama şansı yoktur.

Günümüz Tarih dersleri, klasik tarih öğretimi sisteminden kurtarılmalıdır. 21.yüzyıla giren Türkiye'nin hedeflerini içine alan ve globalleşen dünyanın gereksinimlerine cevap veren bir tarih öğretim sistemine ihtiyaç vardır.

XXI.Yüzyıl Tarih Öğretim Sistemi Nasıl Olmalıdır?

Bu konuda çalışmalar yapılmadan önce ilk olarak 21.yüzyıla kadar devam eden gelen tarih derslerinin çeşitli düzeylerdeki eğitim kademlerine göre hazırlanmış müfredat kapsamının incelenerek; tarih eğitiminin günümüze kadar devam eden sorunları ve eksikleri belirlenmelidir. Tarihin sosyal bilimlerin içinde özel bir yeri vardır. İlköğretimden yüksek öğretimin sonuna kadar bütün eğitim basamaklarındaki eğitim programlarında yer verilen tarih dersi sosyal bilimlerin alanına olan genel ilgisizlikten en çok etkilenen disiplinlerden biri olarak görülür.⁶⁶

⁶⁵ A.Afetinan, Atatürk Hakkında Hatıralar ve Belgeler, TTK yay. Ankara 1959, s.297

⁶⁶ Mustafa Safran, "Lise Öğretmen ve Öğrencilerine Göre Tarih Dersinin Amaçları", Eğitim Dergisi, s.3 Ankara 1995

Günümüzde tarih eğitimcilerinin görüşlerinden ve araştırmalarımızdan tespit edebildiğimiz başlıca eksikleri ve bu eksikler karşısında yapılabilecek aktiviteleri ana hatlarıyla şu şekilde sıralamak mümkündür.

Tarihin kendi yapısı, tarihe bilgi toplamaktan daha çok, bir araştırma tarzı olarak bakmayı önemli kılmaktadır. Eğer tarih, temelde geçerli yorumlar vermekle ilgiliyse, tarih dersinde, öğrencilere tarihsel materyali çözümlenme de ve yorumlamada yardım edecek becerileri kazandırma üzerine odaklanması gerektiği tartışılmalıdır. Tarih öğretiminde temel hedef, olguları ezberlemekten daha çok, beceriler olmalıdır. Öğrencilerin, tarih disiplininin ana özelliklerinin farkına varmalarında sınıf ortamı, öğretmenin bilgiyi veren olarak gösterildiği ortamdan çok, öğrenciler için aktif öğrenme çevresi olmalıdır. “Yeni tarih” tarafından savunulan “yaratıcı tarih öğretimi” öğretimi, sadece sebep ve sonucun analizini geliştiren becerilerin de ötesine gider.⁶⁷

Bu öğretim modeli ile, yüzyıllardır süre gelen klasik tarih eğitimi usullerinin, dışına çıkılarak; tarih derslerinin öğrenciler için daha ilgi çekici hale getirilmesi sağlanabilir. Öğrenci bu metot ile sadece önüne konanları ezberlemek yerine önüne konan tarihi kaynaklardan yola çıkarak yeni bulgular elde etmeyi öğrenecek ve kendine has yeni şeyler keşfettiğinde hem kendine olan güveni artacak; hem de derse karşı olan tutumlarında artı düzeyde ilerleme sağlanabilecektir. Derse olan ilgi olumlu yönde arttırılabilir.

Çocukların ilgileri göz önünde bulundurulmadan yapılan bir tarih öğretiminden kayda değer sonuçlar alınacağı kuşkuludur.⁶⁸ Öğrencilerin fizyolojik ve psikolojik gelişimleri doğrultusunda hazırlanan bir tarih müfredatına çocukların ilgilerini çekebilecek konuların eklenmesi tarih derslerini daha zevkli ve aktif olarak geçen bir ders haline getirebilir. Yine derslerin işleniş sırasında düz anlatım yönteminin dışına çıkılarak, teknolojik gelişmeler sonucunda ortaya çıkan materyallerden yararlanılması da bu derse ayrı bir atmosfer kazandıracaktır. “Filmler, belgeseller, ve görsel-işitsel ürünlerden yararlanılmalıdır. Bilişim teknolojisi yoluyla iletilen malzemelerden, halka açık arşivlerden yararlanılarak, kaynak yelpazesi geniş tutulmalıdır.”⁶⁹ Öğrencilere bütün bunlardan yararlanma fırsatı verilmelidir. Böylece öğrenci; yıllardır alışıla gelmiş olan ve kendisini pasifise eden, geleneksel tarih öğretimi anlayışından da kurtulmuş olacaktır.

Öğrenciyi doğruyu ve yanlış ayırt etmeye yönlendiren ve gerçeklere öğrencinin karar vermesini sağlayan bir tarih öğretimi hedeflenmelidir. Tarih derslerini bu şekilde sevdirmeye çalışılırken bu yöntemle tarihçi yetiştirilmediği de unutulmamalıdır. Öğrenciye verdiğimiz tarih dersindeki amaç tarihçi yetiştirmek değil, tarih şuurunu kazandırmaktır.

21.yüzyılda tarih eğitiminin hedefleri değerlendirilmelidir. Tarih öğretimi bir ideolojik manipülasyon, bir propaganda aracı olmamalı veya hoşgörüsüz, bağınaz, aşırı milliyetçi, yabancı düşmanı, ırkçı yada antisemit düşünceleri yaymak amacıyla kullanılmamalıdır. İnsanlığa karşı suçları önlemek için bir araç olmalıdır. Hoşgörü, karşılıklı anlayış, insan hakları ve demokrasi gibi temel değerlerin yaygınlaşmasında hayati bir role sahip olmalıdır.⁷⁰

Tarih eğitimi almış olmak demek, çeşitli insan deneyimleri ile ilgili belli bir takım düşünce yöntemleri kazanmış olmak demektir. Bu eğitim sürecinde elde edilen bilgi kendi içinde bir değer taşımadıkça ve gerek kendimizi gerekse diğer insanları tanımamıza yardımcı olmadıkça kanılmasına gerek yoktur.⁷¹

⁶⁷ Yossane Vella, çev: Bahri Ata, “Creative History Teaching” “Yaratıcı Tarih Öğretimi”, M.E.B dergisi sayı 150 Mayıs 2001

⁶⁸ Mustafa Safran, “Tarih öğretimi ve çağdaş müfredat teorileri”, XII.Türk Tarih Kongresi, Ankara 1997

⁶⁹ Çev:Eda Cerrahoğlu, Mutlu Öztürk, “Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin 21.yy da tarih öğretimi ile ilgili Tavsiye kararı, s.5

⁷⁰ Eda Cerrahoğlu, Mutlu Öztürk, a.g.m, s.s.3

⁷¹ Mustafa Safran, a.g.m, Ankara 1997

Mete Tuncay'a göre çağdaş dünya değerleri açısından, barışçı bir tarih anlayışı hedeflenmeli, çocuklarımız ve gençlerimiz askeri zaferler kazanmaya değil, bilimlere katkıda bulunmaya ve sanatsal yaratıcılığa özendirilmelidir.⁷²

İlhan Tekeli'ye göre küreselleşen dünyada tarih öğretiminin amaçlarını açıklarken; Milli Devletler milli tarihler ortaya çıkartmışlar, dolayısıyla yazılan tarihte belirgin “biz ve ötekilerle” dolu savaş tarihi yer almaktadır. Tarihi savaşlarla okuyan bir öğrenci çevresindeki tüm milletleri düşman olarak algılamaktadır. Dünyanın küreselleşmesi ile tarih de barışçı bir tarza girebilmeli, “biz ve öteki mefhumu” ortadan kaldırılmalı demektir.⁷³

Öğrencilerimize yani gelecek kuşaklarımıza bütün bunlar verilmeye çalışılırken, milli kültür, Türk milletinin ve Devletinin esasları; ikinci plana itilmemelidir. Dünyayı Globalleşmiş bir köye benzetmeye çalışırken, bu köy içerisinde kaybolan hane olmamak lazımdır. Öğrencilerin dünyadaki evrensel değerleri öğrenmesi arzulanırken aynı zamanda kendi asıl kimliklerini benimsemeleri de sağlanmalıdır.

Sonuç

Tarih, insanın aklını kullanarak, çevresini anlamak ve onu etkilemek için yaptığı uzun mücadeledir.⁷⁴ Toplum bireylerinin birbirlerini anlamalarını sağlayan; ülkeler arası ilişkilerde etkinliğini koruyan ve medeniyetlerin tanışmasını sağlayan evrensel bir şifredir. Dünyanın sırrını açıklayan ve milletler arası etkileşimi hızlandıran bilimdir.

Tarih millet fertlerinin birlik ve beraberliğini perçinleyen en büyük güçtür. Tecrübeler, hatalar ve doğrularla dolu; geleceğe yön veren en büyük danışmandır. Kendine has prensipleri ve esasları olan, sahip olduğu değerleri bir disiplin içerisinde inceleyen ve ilgili olanlara da bu şartlarla kapılarını açan sosyal bilimdir.

İnsani boyutta düşündüğümüzde; insana insan olmasının değerini hatırlatan ve tefekkür edenlerin düşünce dünyalarını genişleten ve dünyaya daha geniş yelpazeden bakmalarını sağlayan doğrularla, yanlışların anlatılarak; yorumlandığı, taşıdığı misyon bakımından tüm bilimlerin üzerinde yer alan bilimdir Tarih.

Mustafa Kemal'in modern Türkiye'sinin doğuşunda rehber ve kaynak olan en büyük değerler ve tecrübeler bütünüdür. Türk İnsanı dünya milletlerinde farklı kılan en büyük mirastır tarih. “Hem insan, hem de yurttaş olan bir aydın; tarihin kesintisiz bir bütün olduğunu, ulusların bu bakış içinde belirli rollere sahip olduğunu bilmelidir. Her türlü ulusal sorunu çözmek bu bilgi ile çok kolaylaşabilir. Türkiye Dünyanın en eski medeniyetlerindense mutlaka bugün bir çok meselemiz bunun bir sonucu olarak doğmuştur”.⁷⁵

Böylesine geniş ufukları bünyesinde barındıran bir bilimin, nesilden nesle doğru olarak, intikal edebilmesinin en büyük yolu; tarih biliminin kriterlerine uygun olarak yapılacak, tarih yazıcılığı ile mümkündür. Tarih yazıcılığı milli duyguları galeyana getirmekten daha çok evrensel niteliklere uygun ve tarihi olgular karşısında objektif kalınarak yapılmalıdır. Bunun haricinde yapılan tarih yazıcılığı, omuzladığı misyonun dışına çıkarak ancak duyguları okşayan ve anlık haz yaşatan bir duygu fırtınasından ileri gidemez. Oysa Bilim olarak tarih gerçekleri yansıtan bir ayna olmalıdır.

⁷² Mete Tuncay, “Tarih Öğretiminin iyileştirilmesine Yönelik Düşünceler”; Salih Özbaran, Tarih Öğretimi ve Ders Kitapları, 1994 Buca Sempozyumu, Dokuz Eylül Yay. İzmir 1998

⁷³ İlhan Tekeli, Küreselleşen Dünyada Tarih Öğretiminin amaçları ne olabilir” Salih Özbaran, a.g.e s.35 İzmir 1998

⁷⁴ Edward Hallet Carr, a.g.e, s.152

⁷⁵ Erhan Metin, Tarih Ve Kültür, Kayıkçı Mat., Çankırı 2004, s.XIII

Kişilere tarih sevgisinin kazandırılması ise ancak yüzyılın gelişmelerinin, çağın insanının ilgi ve ihtiyaçlarının, günün değerlerinin göz önünde bulundurularak hazırlandığı bir tarih eğitimiyle mümkün olabilir.

Unutulmamalıdır ki; çağımızda her alanda meydana gelen gelişmeler tarih bilimi içinde geçerlidir. Bundan dolayı tarih eğitim programları bu gelişmelerin takibi ile paralel hazırlanmalıdır. Yıllarca kendini güncellemeyen tarih eğitimi monotonlaşmaya ve çağın gerisinde kalmaya mahkumdur.

BİBLİYOGRAFYA

- AFETİNAN, A. Türkiye Cumhuriyeti ve Türk Devrimi, TTK yay, Ankara 1998
- ALPARGU, Mehmet, ÖZÇALIK, İsmail, YAVUZ, Nuri, Atatürk İlkeleri. ve İnkılap Tarihi, Gündüz yayınları. Ankara 2003
- ARIKAN, Rauf, Araştırma teknikleri ve Rapor hazırlama, Asil yay.dağıtım, Ankara 2004
- CARR, Edward Hallet, Tarih Nedir? İletişim yay, İstanbul 2005
- CERRAHOĞLU, Eda, Öztürk, Mutlu, (ÇEVİRİ) “Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin 21.yy da tarih öğretimi ile ilgili Tavsiye kararı, s.5
- KAPLAN, Mehmet, Kültür ve Dil, Dergah yayınları. İstanbul 1999
- KODAMAN, Bayram,“Tarih Araştırmalarında Metod Meselesi” Milli Kültür Dergisi, Sayı:81, Ankara 1991
- KÖSEOĞLU, Nevzat, Türk Milliyetçiliği ve Osmanlı, Ötüken yayınları., İstanbul 2000
- KÖSTÜKLÜ, Nuri , Sosyal Bilimler ve Tarih Öğretimi, Günay matba., Konya 1999
- KÜTÜKOĞLU, Mübahat S., Tarih Araştırmalarında Usul, İstanbul 1998
- İslam Ansiklopedisi, “Tarih” maddesi, M.E.B yay., C:11,
- MERİÇ, Cemil, Bu Ülke , İletişim Yayınları , İstanbul 2004
- METİN, Erhan, Tarih ve Kültür, Kayıkçı matba., Çankırı 2004
- ORTAYLI, İlber , “Osmanlı Tarih Yazıcılığı Üzerine”,Gelenekten Geleceğe, İstanbul 2001
- ORTAYLI, İlber, “Atatürk Devrinde Türkiye’de Tarihçilik Üzerine Bazı Gözlemler” Gelenekten Geleceğe, İstanbul 2001
- ORTAYLI, İlber, “Tarih Nedir?”, Türkiye Günlüğü, sayı:39, Mart-Nisan 1996
- ÖKE, Mim Kemal, Bilinmeyen Tarihimiz, İrfan Yay. İstanbul 2001
- ÖZLEM ,Doğan, Tarih Felsefesi, Anahtar Kitaplar yay., İstanbul 1996
- SAFRAN, Mustafa,“Tarih öğretimi ve çağdaş müfredat teorileri”, XII.Türk Tarih Kongresi, Ankara 1997
- SAFRAN, Mustafa, “Lise Öğretmen ve Öğrencilerine Göre Tarih Dersinin Amaçları”, Eğitim Dergisi, s.3 Ankara 1995

SAFRAN, Mustafa, “Tarih Programları Nasıl Düzenlenmelidir”, Gazi Ün. Eğitim Fak.Dergisi, S.4 Ankara 1996

TEKELİ, İlhan, “Küreselleşen Dünyada Tarih Öğretiminin amaçları ne olabilir” Salih Özbaran, a.g.e s.35 İzmir 1998

TOĞAN, Zeki Velidi, Tarihte Usul, TTK yayınları, İstanbul 1987

TUNCAY, Mete, “Tarih Öğretiminin iyileştirilmesine Yönelik Düşünceler”; Salih Özbaran, Tarih Öğretimi ve Ders Kitapları, 1994 Buca Sempozyumu, Dokuz Eylül Yay. İzmir 1998

TURAN, Osman, Türk Cihan Hakimiyeti Mefkuresi, Boğaziçi yayınları, İstanbul 1998

TURAN, Refik, “Kültür Alanındaki Gelişmeler”, Türkiye Cumhuriyet Tarihi (Komisyon) , C.II, Atatürk Araştırma .Merkezi yay. Ankara 2002

UÇAR, Şahin, Tarih Felsefesi Sohbetleri, Esra yay, İstanbul 1996

VELLA, Yossanne; çev: BahriATA, “Creative History Teaching” “Yaratıcı Tarih Öğretimi”, M.E.B dergisi sayı 150 Mayıs 2001

YEDİYILDIZ Bahaeddin, YÜCEL, Yaşar, “Tarih ve Kültür”, Milli Kültür Unsurlarımız Üzerine Genel Görüşler, TTK yay., Ankara 1990